

Einde van ware wetenschap nadert

Sta wetenschappers en universiteiten toe financieel te profiteren van hun vindingen, zegt minister Plasterk. En hun objectiviteit dan, vraagt **Jan Vandenbroucke** zich af.

Op de website van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap staat in het beleidsprogramma: „Het kabinet wil onderzoekers bij universiteiten en publieke kennisinstellingen in staat stellen zich een groter deel van de opbrengsten van intellectueel eigendom toe te eigenen.” Dit voornemen betekent het einde van de ware wetenschap.

De ideale wetenschapper maalt er niet om of hij gelijk heeft of niet. In discussies over feiten of theorieën worden argumenten en tegenargumenten uitgewisseld en nieuwe gegevens verzameld. Uiteindelijk zal blijken welke verklaring of theorie het meest sluitend is. Het objectieve van de wetenschap bestaat niet bij gratie van de objectiviteit van de afzonderlijke wetenschappers, maar van de openheid van de wetenschappelijke discussie. Het siert de wetenschapper als hij kan toegeven dat een ander gelijk heeft.

In de praktijk is het niet altijd even gemakkelijk deze openheid te waarborgen. Wetenschappers worden gedreven door eerzucht om het 'slimste jongetje of meisje van de klas' te zijn. Ze willen de oplossing van een wetenschappelijke puzzel als eerste vinden en daar wetenschappelijke roem mee oogsten. Die eerzucht doorkruist

Marktwerking onderzoek bedreigt objectiviteit

vaak een open discussie.

Hoe moet het dan wanneer wetenschappers er ook nog naar streven om miljonair te worden? Eerder werd bekend dat een tiental hoogleraren van het Erasmus Medisch Centrum in Rotterdam miljonair werden door een medische ontdekking. Minister Ronald Plasterk (OC&W, PvdA) juicht dit toe en wil zelfs wettelijk vastleg-

gen dat onderzoekers een vast percentage van de opbrengsten van hun ontdekkingen krijgen.

Dat is geen goede stimulans voor de wetenschap. Het is vaak al moeilijk om in het gewone wetenschappelijke debat je ongelijk toe te geven, dus wat als dan ook nog een miljoen aan je neus voorbij gaat? En hoe moet het met de verdeling van het miljoen over de

mensen die hebben bijgedragen aan de ontwikkeling van het idee? Delen de analist in het lab en de student die een scherpe vraag stelde ook mee?

En na het eerste miljoen wil je natuurlijk meer. Er wordt misschien zelfs een bedrijf opgezet. Opnieuw dringt zich de vraag op wat er gebeurt als blijkt dat de wetenschappelijke grondslag van het bedrijf niet klopt. Is het dan nog even gemakkelijk om je bedrijf, waar de financiers inmiddels een flinke zeg in hebben, op te geven en grootmoedig toe te geven dat je wetenschappelijk gezien ongelijk had?

Belangenverstrengeling dreigt. In het klinische geneesmiddelenonderzoek weten we hoe het kan aflopen met dubbele belangen: het product van de fabrikant die het onderzoek betaalt komt het meest gunstig uit het onderzoek naar voren. Dat leidt tot vermakelijke situaties. Zo werd van een nieuw soort geneesmiddelen in de psychiatrie aangetoond dat middel A beter was dan B, middel B beter dan C en tot slot middel C beter dan A. De reden? Het eerste onder-

zoek was betaald door fabrikant A, het tweede door fabrikant B en het derde door fabrikant C.

De objectiviteit van de wetenschap komt hier dus in het geding. Publieke kennisinstellingen zouden hier tegenwicht aan moeten bieden door wetenschappers met publieke middelen voor de publieke zaak te laten werken.

Echter, niet alleen individuele wetenschappers moeten volgens Plasterk financieel profiteren, maar ook de instellingen waar zij werken. Een van de meest geruchtmakende schandalen over de inmenging van de farmaceutische industrie in de wetenschap berustte nu juist op de belangenverstrengeling van het bestuur van een wetenschappelijke instelling met de fabrikant.

Een onderzoekster in Canada vond, in samenwerking met een fabrikant, middels een onderzoek een ernstige bijwerking van een medicijn. Zij wilde dit wereldkundig maken. De fabrikant wilde dit voorkomen en het bestuur van de instelling schaarde zich achter de fabrikant. Achteraf bleek het bestuur met de fabrikant in onderhandeling te zijn over een donatie van enkele miljoenen. Gedeeltelijke ontzetting uit haar functie volgde voor de wetenschapster. Pas na internationale druk van vooraanstaande wetenschappers werd dit teruggedraaid.

Pleitbezorgers voor ondernemende wetenschappers die patenten nemen en bedrijven oprichten wijzen vaak naar topuniversiteiten in de Verenigde Staten, waar je rijk kunt worden van een patent op je vinding. Echter, zij vergeten er bij te vertellen dat de wetenschapper op deze topuniversiteiten daarna niet langer aan hetzelfde onderwerp mag werken.

Door het voornemen van Plasterk zullen universiteiten en universitair medische centra zich verplicht voelen om wetenschappers te stimuleren tot het nemen van patenten, het aangaan van contracten met industrieën en het opzetten van eigen bedrijven. Dat leidt rechtstreeks tot de situatie dat onderzoek wordt geleid door de financieel belanghebbenden; zij bepalen wat er wordt onderzocht en hoe. Zo verdwijnt de mogelijkheid tot open discussie – en aangezien dat de essentie van wetenschap is, kan men vrezen voor het einde van wetenschap.

*Prof. Jan P. Vandenbroucke is hoogle-
raar klinische epidemiologie aan het
Leids Universitair Medisch Centrum.*

